

Małopolska Droga św. Jakuba

(odcinek Sandomierz–Pałecznicza–
Więclawice Stare–Kraków)¹

1. Wprowadzenie

„To miejsce, tak drogie pobożności mieszkańców prowincji galicyjskiej i wszystkich Hiszpanów stało się w ciągu wieków punktem przyciągania dla Europy i dla całego chrześcijaństwa. (...) Moje spojrzenie ogarnia w tej chwili cały kontynent europejski, tę olbrzymią sieć dróg komunikacji, które łączą składające się nań miasta i narody; widzę te drogi, które od średniowiecza prowadziły i prowadzą do Santiago de Compostela (...) niezliczone rzesze pielgrzymów, które tu ścigało nabożeństwo do Apostoła Jakuba.

Począwszy od XI i XII w., za sprawą mnichów z Cluny, wierni ze wszystkich stron Europy coraz liczniej i coraz częściej przybywali do grobu świętego Jakuba, przedłużając aż do miejsca uważanego wówczas za *finis terrae* ową sławną «drogę do Santiago», wzdłuż której już wcześniej pielgrzymowali chrześcijanie, znajdując na trasie nocleg i opiekę ze strony takich wzorowych sprawców miłosierdzia jak święty

¹ Autorzy składają serdeczne podziękowanie za udzielenie cennych informacji i pomoc w przygotowaniu niniejszego artykułu ks. Ryszardowi Honkiszowi – Proboszczowi Parafii i Prezesowi Oddziału Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych, a także Panu Michałowi Graczyńskiemu i Panu Adamowi Sejbukowi, podkreślając zarazem ich ogromne zaangażowanie i pracę włożoną w wytyczenie, a następnie oznakowanie Małopolskiej Drogi św. Jakuba. Słowa podziękowania składają także na ręce Proboszczów Parafii pw. św. Jakuba położonych przy Drodze z Sandomierza do Krakowa: ks. Stanisława Bugajskiego – Proboszcza Parafii w Probołowicach, ks. kanonika Stanisława Kondraka – Proboszcza Parafii w Szczaworyżu, ks. Bogdana Pasisza – Proboszcza Parafii w Pałeczniczy, ks. Marka Piaseckiego – Proboszcza Parafii w Niegardowie, ks. kanonika Jerzego Sobczyka – Proboszcza Parafii w Kotuszowie i o. Andrzeja Morka OP – rektora kościoła św. Jakuba w Sandomierzu, a także wójta Gminy Pałecznicza – Marcina Gawła i wójta Gminy Michałowice – Antoniego Rumiana.

Domingo de la Colzada i święty Juan Ortega, czy też w takich miejscach jak sanktuarium Virgen del Camino.

Tu przybywali z Francji, z Włoch, z Europy Środkowej, z krajów nordyckich i z narodów słowiańskich chrześcijanie wszelkich stanów: od królów aż po najskromniejszych wieśniaków, chrześcijanie wszystkich poziomów duchowych: od świętych, jak Franciszek z Asyżu czy Brygida Szwedzka (nie mówiąc o tylu świętych hiszpańskich), aż po publicznych grzeszników, czyniących pokutę.

Cała Europa odnalazła się wokół tej «pamiątki» świętego Jakuba, w tych samych wiekach, w których budowała się jako kontynent jednorodny i zjednoczony duchowo. Dlatego to sam Goethe stwierdzi, że świadomość europejska zrodziła się w pielgrzymowaniu. (...)

Dlatego ja, Jan Paweł, syn polskiego narodu, który zawsze uważał się za naród europejski, syn narodu słowiańskiego wśród Latynów i łacińskiego pośród Słowian, z Santiago kieruję do ciebie, stara Europo, wołanie pełne miłości: Odnajdź siebie samą! Bądź sobą! Odkryj swoje początki. Tchnij życie w swoje korzenie...²

Przytoczone powyżej słowa wypowiedział Sługa Boży Jan Paweł II przy grobie św. Jakuba Apostoła w Santiago de Compostela 9 listopada 1982 roku. Przemówienie Papieża Polaka nazwane *Aktem Europejskim* odegrało ogromne znaczenie nie tylko w przywróceniu jedności na kontynencie europejskim, ale także w zakresie zintensyfikowania ruchu pielgrzymkowego do grobu św. Jakuba w Santiago. Na odpowiedź na papieski apel nie trzeba było długo czekać. W 1987 r. Rada Europy uznała Drogę św. Jakuba pierwszym kulturowym szlakiem Europy i zachęciła władze regionów do odtworzenia dawnych szlaków pielgrzymkowych. W krótkim okresie do grobu św. Jakuba Apostoła wyruszyli pierwsi pielgrzymi z Hiszpanii i Francji. W 1993 r. droga pielgrzymkowa do Santiago na terytorium Hiszpanii, a w 1998 r. na obszarze Francji, została wpisana przez UNESCO na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości.

Od kilku lat słowa Papieża Jana Pawła II o drogach „które od średniowiecza prowadziły i prowadzą do Santiago de Compostela” stały się inspiracją dla szerokiej grupy duchownych i osób świeckich do odtworzenia dróg św. Jakuba w wielu regionach Polski³.

² „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1983, nr 2 (38), s. 29.

³ Szczegółowe informacje na temat historii odtwarzania Dróg św. Jakuba, ich organizacji oraz rozmieszczenie w Polsce przedstawił E. Mendyk w artykule pt. „Droga św. Jakuba w Polsce – nowy początek starej tradycji” w prezentowanej publikacji (s. 67–78). Por. także: A. Ceglińska, H. Karaś, E. Mendyk, J. Smyk, *Droga św. Jakuba Gniezno–Zgorzelec–Praga. Część polska: Droga Wielkopolska i Droga Dolnośląska*.

23 czerwca 2007 r. w Krakowie na Kazimierzu doszło do spotkania grupy osób, które odbyły pielgrzymkę do grobu św. Jakuba Apostoła Starszego w Santiago de Compostela. Podczas dyskusji wysunięto pomysł podjęcia prac związanych z odtworzeniem Drogi św. Jakuba w Małopolsce, która włączona w europejską sieć dróg „Jakubowych” umożliwiłaby mieszkańcom regionu pielgrzymowanie do Santiago od progu własnego domu.

Kolejne spotkanie małopolskich caminowiczów zorganizowano 21 lipca 2007 r. z inicjatywy ks. Ryszarda Honkisz – proboszcza parafii pw. św. Jakuba Apostoła Starszego w Więclawicach Starych. W spotkaniu wzięli udział członkowie Bractwa św. Jakuba w Jakubowie. Uczestnicy spotkania podjęli decyzję o utworzeniu przy parafii św. Jakuba w Więclawicach Starych Oddziału Bractwa św. Jakuba. Podczas kolejnego spotkania, które odbyło się 1 września 2007 r. omówione zostały założenia, cele i statut Bractwa. Jednocześnie przystąpiono do pierwszych prac związanych z odtworzeniem Drogi św. Jakuba na odcinku z Sandomierza do Krakowa. Szczególnie cenne okazały się stałe konsultacje z Profesorem Antonim Jackowskim z Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Owocem pierwszego spotkania członków Bractwa św. Jakuba z Profesorem Jackowskim, które odbyło się 20 listopada 2007 r. w Zakładzie Geografii Religii IGiGP UJ, było rozpoczęcie prac w grupie historyków, geografów i kartografów nad ustaleniem przebiegu Małopolskiej Drogi św. Jakuba na odcinku z Sandomierza do Krakowa oraz Drogi św. Jakuba *Via Regia* na odcinku z Korczowej do Krakowa. Równocześnie, z inicjatywy Profesora Antoniego Jackowskiego podjęto prace nad organizacją konferencji naukowej „Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja”. Tematyka i program konferencji spotkał się z dużym zainteresowaniem środowiska naukowego, władz kościelnych i samorządowych oraz szerokiej grupy osób. Patronat honorowy nad konferencją objęli metropolita krakowski kardynał Stanisław Dziwisz, biskup Edward Janiak – Przewodniczący Rady ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek Episkopatu Polski, Marszałek Województwa Małopolskiego, Prezydent Miasta Krakowa i Przewodniczący Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski oraz Rektorzy:

ka. Przewodnik Pielgrzyma, Fundacja Wioski Franciszkańskiej, Janice 2006; A. Ceglińska, H. Karaś, E. Mendyk, J. Smyk, *Droga św. Jakuba „Via Regia”*. Dolny Śląsk. *Przewodnik Pielgrzyma*, Fundacja Wioski Franciszkańskiej, Janice 2006; R. Kal, *Lęborska Droga św. Jakuba*, Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemia Lęborska, Lębork 2007; W. Antkowiak, *Szlak św. Jakuba. Polska Droga. Odcinek Olsztyn–Toruń*. *Przewodnik dla pielgrzymów i turystów*, Toruń 2007.

prof. dr. hab. Karol Musioł – Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, ks. prof. dr hab. Jan Dyduch – Rektor Papieskiej Akademii Teologicznej i prof. dr. hab. Stanisław Andrzej Hodorowicz – Rektor Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu.

Ważną uroczystością w kalendarium Małopolskiej Drogi św. Jakuba był jubileusz 250-lecia konsekracji kościoła w Więclawicach Starych i wprowadzenie relikwii św. Jakuba Apostoła i Bartłomieja do świątyni. Uroczystościom, które odbyły się 10 września 2007 r. przewodniczył ks. kard. Stanisław Dziwisz.

Niezwykle istotne znaczenie dla prac związanych z odtworzeniem Drogi św. Jakuba w Małopolsce było objęcie projektu patronatem przez metropolitę krakowskiego ks. kardynała Stanisława Dziwisza, ks. biskupa Edwarda Janiaka – Przewodniczącego Rady ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek Episkopatu Polski, ks. biskupa Kazimierza Ryczana – ordynariusza diecezji kieleckiej, ks. biskupa Andrzeja Dzięgę – ordynariusza diecezji sandomierskiej oraz Marszałka Województwa Małopolskiego Marka Nawarę.

17 listopada 2007 r. osoby zaangażowane w wytyczenie Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Krakowa spotkały się w klasztorze dominikanów przy kościele św. Jakuba w Sandomierzu. W trakcie spotkania przedstawiono projekt przebiegu Drogi na odcinku z Sandomierza do Pałecznicy, a także zapoczątkowano prace nad opracowaniem wystawy fotograficznej „Droga do Santiago” oraz strony internetowej zarówno Oddziału Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych, jak i Małopolskiej Drogi św. Jakuba. Na zakończenie spotkania Emil Mendyk z Fundacji Wioski Franciszkańskiej w Janicach przekazał o. Andrzejowi Morka OP, przełożonemu klasztoru dominikanów i rektorowi kościoła św. Jakuba w Sandomierzu, pierwszą tablicę informacyjną Małopolskiej Drogi św. Jakuba, na której zamieszczono wiadomości dotyczące Drog św. Jakuba i sandomierskiej świątyni.

8 grudnia 2007 r., w uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP rozpoczął działalność Oddział Bractwa św. Jakuba Apostoła Starszego przy parafii św. Jakuba w Więclawicach Starych. Ceremonii przyjęcia pierwszych członków do Bractwa przewodniczył biskup pomocniczy archidiecezji krakowskiej Józef Guzdek. Po Mszy św. i wspólnej agapie odbyło się pierwsze spotkanie Oddziału Bractwa, podczas którego kustosz sanktuarium św. Jakuba w Jakubowie ks. Stanisław Czerwiński wręczył nowym członkom Akt Pasowania. Prezesem Bractwa św. Jakuba Oddział Małopolski w Więclawicach Starych wybrano ks. Ryszarda Honkisz.

Do najważniejszych celów Bractwa należy:

- odtworzenie oraz sprawowanie opieki nad drogami pielgrzymkowymi św. Jakuba,
- wspieranie tradycji europejskich związanych z szerzeniem idei ruchu pielgrzymkowego do grobu św. Jakuba,
- wspomaganie i pobudzanie inicjatyw na rzecz ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i przyrodniczego na Drogach św. Jakuba,
- pomoc i współpraca w odtwarzaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego chrześcijańskiej Europy.

Podczas kolejnych spotkań, które odbyły się kolejno w Wyższym Seminarium Duchownym w Krakowie oraz w Więclawicach Starych przygotowano harmonogram prac związanych z wyznaczeniem Małopolskiej Drogi św. Jakuba, a także opracowaniem przewodnika dla pielgrzymów.

Od wiosny 2008 r. rozpoczęto prace terenowe nad oznakowaniem kolejnych odcinków Drogi św. Jakuba na terenie województwa małopolskiego (odcinek Pałęcznica–Niegardów–Więclawice Stare–Kraków). W wytyczeniu drogi kierowano się przebiegiem średniowiecznego traktu prowadzącego skrajem doliny Wisły od Sandomierza do Krakowa. Trakt ten stanowił jedną z odnóg tzw. ruskiego szlaku wiodącego z Polesia i Rusi do stolicy Korony i na Śląsk. Najważniejsze znaczenie w wytyczeniu głównych punktów Małopolskiej Drogi św. Jakuba miało jednak rozmieszczenie kościołów św. Jakuba Apostoła Starszego. Przeprowadzone przez Aleksandrę Witkowską badania wykazały, że w XVI w. na terenie ówczesnej diecezji krakowskiej znajdowało się 28 kościołów pw. św. Jakuba Apostoła Starszego, z czego 18 na lewym brzegu Wisły. 12 z tych świątyń znajduje się w szerokim pasie między Krakowem a Sandomierzem⁴. Niewielkie odległości pomiędzy miejscowościami z kościołami parafialnymi pw. św. Jakuba, położonymi na wyraźnej linii ciągłej od Sandomierza przez Katuszów, Szczaworyż, Probołowice, Pałęcznicę, Niegardów, Więclawice Stare, Kazimierz, Sankę, Palczowice do Bestwiny, według historyków przemawiają za istnieniem w średniowieczu w Małopolsce szlaku pątniczego do grobu św. Jakuba Apostoła w Santiago de Compostela⁵. Wspomniana A. Witkowska stwierdza, że

⁴ A. Witkowska, *Wezwania św. Jakuba Większego Apostoła w diecezji krakowskiej w średniowieczu*, [w:] R. Knapiński (red.), *Kult św. Jakuba Większego Apostoła w Europie Środkowo-Wschodniej*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2002, s. 115.

⁵ *Ibidem*, s. 118.

świątynie św. Jakuba położone przy tym szlaku mogły pełnić rangę kościołów stacyjnych. Ich usytuowanie w bliskiej odległości od siebie (nie przekraczającej 30 km na odcinku Sandomierz–Kraków) umożliwiło przejście kolejnych odcinków drogi w ciągu jednego dnia⁶.

Wykorzystując doświadczenia organizacji i osób odtwarzających Drogi św. Jakuba na terenie Europy Zachodniej oraz na Dolnym Śląsku, szczególną uwagę zwrócono na wytyczenie szlaku wzdłuż dróg gruntowych lub utwardzonych, a więc tras nie obciążonych uciążliwym transportem samochodowym, zwłaszcza samochodów ciężarowych. W tym celu przeprowadzono konsultacje z władzami województwa małopolskiego i świętokrzyskiego, a także władzami gmin: Czarnocin, Kocmyrzów-Luborzyca, Koniusza, Michałowice, Pałecznicza, Radziemice, Skalbmierz, Szydłów i Złota. Istotnych porad udzielili także pracownicy Nadleśnictwa Miechów, a szczególnie Pan Jerzy Chmiel – łowczy Koła Łowieckiego „Knieja” w Krakowie. Cenną pomoc i wskazówki uzyskano również od proboszczów parafii pw. św. Jakuba w Kotuszowie, Niegardowie, Pałecznicy, Probołowicach i Szczaworyżu, a także rektora kościoła pw. św. Jakuba w Sandomierzu o. Andrzeja Morkę OP.

W trakcie prac nad wytyczeniem Małopolskiej Drogi św. Jakuba szczególną uwagę zwrócono także na rozmieszczenie ośrodków pielgrzymkowych w północno-wschodniej części diecezji krakowskiej, w południowych regionach diecezji kieleckiej oraz zachodniej części diecezji sandomierskiej. Pątnicy pielgrzymujący z Sandomierza do Krakowa Małopolską Drogą św. Jakuba będą mieli okazję zatrzymać się na modlitwę w pięciu sanktuariach maryjnych: w Sandomierzu (sanktuarium Matki Bożej Różańcowej), Sulisławicach (sanktuarium Matki Bożej Bolesnej), Szczaworyżu (sanktuarium Matki Bożej Łaskawej), Wiślicy (sanktuarium Matki Bożej Łokietkowej) i Zielenicach (sanktuarium Matki Bożej Zielenickiej).

Warto podkreślić, że kierowano się także walorami krajobrazowymi terenu, a także walorami kulturowymi miejscowości regionu – Małopolska Droga św. Jakuba przebiega m.in. przez trzy parki krajobrazowe: Dłubniański, Nadnidziański i Szaniecki.

W czerwcu 2008 r., dzięki finansowemu wsparciu Marszałka Województwa Małopolskiego, wykonano 25 betonowych drogowskazów z muszlami św. Jakuba (wzorowane na drogowskazach istniejących na Drogach św. Jakuba w Hiszpanii). Pierwsze drogowskazy zostały umieszczone przy kościołach św. Jakuba w Pałecznicy, Niegardowie

⁶ *Ibidem.*

i Więclawicach Starych, a także przy sanktuarium Matki Bożej Zielenickiej w Zielenicach. Pozostała część drogowskazów została wmurowana na trasie Drogi z Pałęcznicy do Więclawic Starych. Docelowo planowane jest wykonanie ponad 200 murowanych drogowskazów, a także tablic PCV i naklejek z muszlami św. Jakuba, którymi oznakowany zostanie cały odcinek Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Krakowa. Ze środków Marszałka Województwa Małopolskiego wykonano trzy zestawy plansz wystawy fotograficznej „Droga do Santiago”, które będą wystawiane w parafiach położonych przy Małopolskiej Drodze św. Jakuba, a także wzdłuż Drogi św. Jakuba *Via Regia* na odcinku Korczowa – Zgorzelec. Wykonano także kamienne muszle św. Jakuba, które ozdobią budynki mieszkalne położone przy szlaku i wskażą drogę pątnikom.

Od marca do lipca 2008 r. członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych, wytyczyli, a następnie oznakowali muszlami św. Jakuba ponad 80 kilometrowy odcinek Drogi z Probołowic do Krakowa.

Zakończeniem tego etapu prac było otwarcie pierwszego odcinka Małopolskiej Drogi św. Jakuba, prowadzącego z Pałęcznicy do Więclawic Starych, które odbyło się w dniach 25–27 lipca 2008 roku. Uroczystości rozpoczęły się 25 lipca (liturgiczne wspomnienie św. Jakuba) od Mszy św. odpustowej sprawowanej przy kościele pw. św. Jakuba Apostoła Starszego w Pałęcznicy. Po zakończonej Eucharystii przy świątyni dokonano wmurowania i poświęcenia pierwszego kamiennego drogowskazu z muszlą św. Jakuba, po czym nastąpiło wyjście I Pieszej Pielgrzymki Małopolską Drogą św. Jakuba. W pielgrzymce wzięło udział ponad 40 osób. Pomimo bardzo niekorzystnych warunków atmosferycznych – burzy i niezwykle ulewnego deszczu – większość pątników dotarła wieczorem do sanktuarium Matki Bożej Zielenickiej w Zielenicach, gdzie uczestniczyła w nabożeństwie. Rankiem 26 lipca po Mszy św. w zielenieckim sanktuarium rozpoczęto drugą część pielgrzymki – z Zielenic przez Niegardów do Więclawic Starych. W obu miejscowościach przy kościołach pw. św. Jakuba wmurowano kamienne drogowskazy z muszlą św. Jakuba. Uroczystości inauguracji Małopolskiej Drogi św. Jakuba zakończyły się w niedzielę, 27 lipca w Więclawicach Starych Mszą św. odpustową oraz błogosławieństwem relikwiami św. Jakuba. Wszyscy pątnicy otrzymali pamiątkowy certyfikat odbycia pielgrzymki.

Otwarcie całego odcinka Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Krakowa zaplanowane jest na 12 września 2008 r. w Więclawicach Starych.

ławicach Starych – na zakończenie Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Drogi św. Jakuba – stan badań i organizacja”.

Należy podkreślić, że członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych rozpoczęli także prace nad przedłużeniem Drogi św. Jakuba *Via Regia* – od granicy polsko-ukraińskiej w Korczowej przez Jarosław, Przeworsk, Ropczyce, Tuchów, Brzesko do Krakowa.

3. Przebieg Małopolskiej Drogi św. Jakuba (odcinek Sandomierz–Kraków)

Jak już wspomniano, do lipca 2008 r. oznakowano odcinek Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Probołowic do Krakowa. Z okazji uroczystości odpustowych św. Jakuba Apostoła Starszego otwarto Drogę z Pałecznicy do Więclawic Starych. Po wstępnych konsultacjach pozostała część Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Probołowic została ostatecznie wytyczona i zostanie oznakowana do połowy września 2008 roku. Długość Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Rynku Starego Miasta w Krakowie wynosi 192 km.

Małopolska Droga św. Jakuba rozpoczyna się przy kościele dominikańskim pw. św. Jakuba Apostoła w Sandomierzu. Świątynia ta uważana jest za jeden z najpiękniejszych romańskich kościołów ceglanych w Polsce.

Według najdawniejszej tradycji i kronik Jana Długosza fundatorką pierwszego kościoła była Adelajda, córka Kazimierza Sprawiedliwego, siostra Leszka Białego. Według Długosza wybudowała go z przeznaczeniem dla zakonu dominikanów w ostatnim roku XII stulecia (1200 roku). Współcześni badacze i historycy poddają jednak w wątpliwość ten przekaz. Podkreślają, że Zakon Kaznodziejski został zatwierdzony przez papieża Honoriusza III bullą wydaną w 1216 roku. Inna hipoteza przypisuje fundację kościoła Henrykowi Sandomierskiemu, który wznosił świątynię jako wotum za szczęśliwy powrót z Ziemi Świętej (miało to miejsce w 1155 roku). Bezsporną datą jest rok 1226, kiedy to biskup Iwo Odrowąż kościół ten przebudował, powiększył i przekazał zakonowi dominikanów.

Pod koniec XIV w. kościół św. Jakuba był bardzo zniszczony i zagrożony ruiną, dlatego na początku XV w. został pieczołowicie odrestaurowany. Na początku XVII w. konieczna stała się kolejna restauracja, w wyniku której kościół utracił swą romańską formę, do której powrócił dopiero na początku XX wieku⁷.

⁷ J. Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, Radom 1915, s. 170.

Kościół jest trójnawową, orientowaną bazyliką romańską, z głębokim, zamkniętym na kształt prostokąta prezbiterium. Do wnętrza świątyni wchodzi się przez północny portal z dwoma trójlistnie zwieńczonymi otworami wejściowym. W dekoracji portalu wykorzystano motywy roślinne i figuralne. Znajdują się tu m.in. wyraźnie nawiązujące do św. Jakuba z Composteli muszle oraz w głowicach portalu dwie główki, z których jedna brodata identyfikowana jest z Iwonem Odrowążem lub św. Jakubem. Z wizerunkami św. Jakuba Apostoła możemy się również spotkać wewnątrz świątyni. Znajdują się one w prezbiterium: jeden umieszczony w witrażu okiennym, przedstawia św. Jakuba z mieczem, a drugi na XVIII-wiecznym barokowym obrazie.

Na szczególną uwagę zasługują dwie kaplice: Męczenników Sandomierskich i Matki Bożej Różańcowej, w której w ołtarzu znajduje się XVII-wieczny, słynący łaskami obraz malowany na płótnie. Wzorowany jest on na jasnogórskiej ikonie, przedstawia Matkę Bożą z Dzieciątkiem trzymającym różaniec⁸.

W 1864 r. władze carskie dokonały kasaty klasztoru. Świątynia stała się kościołem filialnym parafii pw. św. Pawła, a duszpasterstwo w niej prowadzili księża diecezjalni. Dominikanie powrócili do Sandomierza w 2001 r. i ponownie rozpoczęli pracę duszpasterską i kaznodziejską wśród mieszkańców miasta, zwłaszcza młodzieży akademickiej.

Z Sandomierza Małopolska Droga św. Jakuba wiedzie czerwonym szlakiem turystycznym, brzegiem rzeki Koprzywianka do centrum Koprzywnicy – znanej z romańskiego, pocysterskiego kościoła pw. św. Floriana, a następnie wzdłuż rowerowego szlaku turystycznego do Sulisławic, gdzie znajduje się jedno z najważniejszych w diecezji sandomierskiej sanktuarium maryjne. Przedmiotem szczególnego kultu, trwającego nieprzerwanie od XVII w. jest obraz Matki Bożej Bolesnej (*Misericordia Domini*). Wizerunek przedstawia Matkę Bożą płaczącą na widok ubiczowanego i cierpiącego Chrystusa. Obraz został koronowany przez biskupa sandomierskiego Mariana Ryksa w dniu 8 września 1913 roku⁹. Podczas II wojny światowej skradziono złote korony oraz cenne klejnoty. Rekoronacji cudownego obrazu Bolesnej Matki Sulisławickiej dokonał w dniu 7 lipca 1991 r. arcybiskup Józef Kowalczyk, nuncjusz apostolski w Polsce¹⁰.

⁸ J. Gałkowski, *Kościół i klasztor dominikański pw. św. Jakuba w Sandomierzu na tle architektury europejskiej połowy XIII w.*, „Zeszyty Sandomierskie”, rok VIII, nr 13, Sandomierz 2001, s. 27–30.

⁹ Por. A. Jackowski (red.), *Miejsca Święte Rzeczypospolitej. Leksykon*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1998, s. 297–298.

¹⁰ *Z dawna Polski Tys Królową. Przewodnik po sanktuariach maryjnych. Koronowane wizerunki Matki Bożej 1717–1999*, Szymanów 1999, s. 159.

Kolejny odcinek – z Sulisławic przez Bukową, Wiśniową, Sztombergi, Czernicę i Kurozwęki do Kotuszowa – został wytyczony w większości drogami gruntowymi, przebiegającymi przez tereny leśne.

Pierwsza historyczna wzmianka o parafii w Kotuszowie pochodzi z 1326 roku¹¹. Obecny kościół pw. św. Jakuba Apostoła Starszego wzniesiony został w 1661 r. po spaleniu dwóch poprzednich drewnianych świątyń. Kościół został ufundowany przez Krzysztofa Lanckorońskiego z Brzezia, starostę szydłowskiego. W 1681 r. biskup Mikołaj Oborski, dokonał uroczystej konsekracji świątyni¹². W sierpniu 1944 r. w wyniku działań wojennych kościół został całkowicie spalony. Pozostały jedynie mury i nieliczne relikty wystroju barokowego. Tuż po wojnie rozpoczęto odbudowę kościoła. Jest on zbudowany w stylu barokowym na planie krzyża o ramionach utworzonych z dwóch kaplic: św. Antoniego (od północy) i św. Józefa (od południa). Odbudowano barokową wieżę, dach nad nawą i prezbiterium, w którym postawiono nowy ołtarz z kopią łaskami słynącego obrazu Matki Bożej Łaskawej – Kotuszowskiej (oryginał spłonął podczas II wojny światowej). Wizerunek św. Jakuba, patrona kościoła i parafii, został umieszczony na zasuwie w ołtarzu głównym.

Z Kotuszowa droga wiedzie przez Szydłów, Stary Solec, Kargów do Szczaworyża.

Pierwszy kościół pod wezwaniem św. Jakuba Starszego w Szczaworyżu powstał na przełomie XIII i XIV w., jednak spłonął w 1598 roku. Obecny późnorenesansowy kościół został wzniesiony około 1630 r. na miejscu wcześniejszej świątyni z XV wieku. Pozostałością gotyckiego kościoła są skarpy i wsporniki w prezbiterium. Dzięki dobudowaniu w XVIII w. dwóch kaplic bocznych, kościół otrzymał rzadko spotykany plan krzyża greckiego, typowy dla cerkwi. W ołtarzu głównym znajduje się łaskami słynący obraz Najświętszej Marii Panny z Dzieciątkiem – Matki Bożej Szczaworyskiej. Wizerunek powstał najprawdopodobniej w XVI w. i jest ozdobiony srebrną sukienką. Od początku XVIII w. obraz otaczany jest wielką czcią, a odpusty gromadzą tysiące wiernych¹³. Obraz św. Jakuba Starszego, patrona świątyni do 2007 r.

¹¹ E. Wiśniowski, *Prepozytura wiślicka do schyłku XVIII wieku. Materiały do struktury organizacyjnej*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1976, s. 98.

¹² J. Wiśniewski J., *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w stopnickiem*, Marjówka 1929, s. 118–119.

¹³ W. Zaleski, (oprac. M. i J. Lempiccy), *Sanktuaria Polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1988, s. 130.

umieszczony był w ołtarzu głównym na zasuwie łaskami słynącego obrazu Pani Szczaworyskiej¹⁴. Po konserwacji dokonanej w pierwszej połowie 2008 r., obraz umieszczono w specjalnie wyeksponowanym miejscu na ścianie prezbiterium. Warto również podkreślić, że w zakrystii świątyni znajduje się drugi obraz św. Jakuba Starszego. Przedstawia on Apostoła w stroju pielgrzyma, trzymającego w dłoniach kij i kapelusz ozdobiony muszlą.

Droga ze Szczaworyża do kościoła św. Jakuba w Probołowicach przebiega przez malownicze tereny Stanieckiego i Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego. Na odcinku tym znajduje się Wiślica – jedno z najpotężniejszych miast w czasach Piastów i jeden z najważniejszych średniowiecznych grodów Małopolski. W centrum miejscowości znajduje się najstarsze w diecezji kieleckiej sanktuarium maryjne, które stanowi gotycka bazylika fundacji Władysława Łokietka. W ołtarzu głównym bazyliki od wieków otaczana jest wielkim kultem łaskami słynąca, romańsko-gotycka figura Matki Bożej zwanej Madonną Łokietkową. Figura została koronowana przez Prymasa Tysiąclecia – kard. Stefana Wyszyńskiego w czasie uroczystości milenijnych 17 lipca 1966 roku.

Pierwsza wzmianka o kościele w Probołowicach pochodzi z 1326 roku. Obecna drewniana, jednonawowa świątynia w kształcie łodzi została wzniesiona w 1759 r. staraniem ówczesnego proboszcza ks. Jacka Kowalskiego. Świątynię tę charakteryzuje konstrukcja zrębowa, na planie zbliżonym do kwadratu. W lewym bocznym ołtarzu umieszczono cudowny obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus, tzw. Probołowickiej lub Większej (*Maggiore*) z XVII wieku. W prawym ołtarzu znajduje się obraz patrona kościoła i parafii, św. Jakuba Apostoła Starszego. W świątyni znajduje się także cenny późnogotycki obraz przedstawiający Świętą Rodzinę. Wyposażenie pochodzi głównie z XVIII wieku. Wielką osobliwością kościoła jest jego wnętrze. Wypełnione w całości polichromią na płótnie pokrywającym szczelnie wszystkie ściany i pułapy budowli. Piękno wiąże się tutaj z wyjątkowością tego sposobu zdobienia drewnianych kościołów, jak i charakterem stylu, określanym jako ludowy barok¹⁵.

W Probołowicach rozpoczyna się już oznakowany odcinek Małopolskiej Drogi św. Jakuba. Od położonego na wzgórzu kościoła droga prowadzi do centrum wsi, a następnie asfaltową drogą do Czarnocina,

¹⁴ J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów...*, op. cit., s. 287–289.

¹⁵ J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w pińczowskim, skalbmierskim i wiślickim*, Marjówka 1927, s. 224–228.

w którym znajduje się gotycki, murowany kościół pw. Wniebowzięcia NMP z 1360 roku. Dalsza droga wiedzie przez Koryto, Kobylniki, Skalbmierz do Pałecznicy, w której znajduje się czwarty na Małopolskiej Drodze kościół pw. św. Jakuba Apostoła Starszego.

Parafia w Pałecznicy powstała w XIII w., ale pierwsza oficjalna wzmianka pochodzi z 1326 roku. W okresie rozwoju reformacji na ziemiach polskich podkomorzy łęczycki Stanisław Lasocki w 1551 r. przekształcił kościół w zbór kalwiński, a później ariański. Został on zwrócony katolikom 33 lata później, w okresie kontrreformacji. W 1695 r. odbyła się powtórna konsekracja świątyni, najprawdopodobniej na skutek gruntownej przebudowy obiektu. Obecny kościół posiada wygląd nadany w 1826 r., kiedy to przeprowadzono gruntowną restaurację. Wyposażenie kościoła pochodzi głównie z okresu od drugiej połowy XVII wieku do końca XIX wieku. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Ukrzyżowanego Chrystusa. Powyżej obrazu znajduje się obraz św. Weroniki, trzymającej chustę z Obliczem Zbawiciela. Dwa boczne ołtarze stoją na ukos, między nawą i prezbiterium. Lewy ołtarz (północny) przedstawia św. Jakuba Apostoła Starszego w płaszczu pielgrzyma, trzymającego w dłoni kij pątniczy z przyczepionym bukłakiem na wodę. Przystrojenie obrazu srebrną sukienką świadczy o trwającym do dzisiaj kulcie świętego. Po drugiej stronie nawy stoi ołtarz z obrazem Najświętszej Marii Panny z Dzieciątkiem¹⁶. Przy kościele znajduje się murowany drogowskaz z muszlą św. Jakuba.

Z Pałecznicy droga prowadzi do Zielenic – miejscowości znanej w diecezji kieleckiej z sanktuarium Matki Bożej Zielenickiej. Na wzgórzu nazywanym „Wzgórzem Opatrzności Bożej” znajduje się kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. W ołtarzu głównym świątyni znajduje się łaskami słynący obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem – kopia rzymskiego obrazu Matki Bożej Śnieżnej (*Salus Populi Romani*). Według tradycji wizerunek został przywieziony z Kamieńca Podolskiego, a być może nawet z Konstantynopola. Dokumenty historyczne potwierdzają, że obraz przywieziono z Krakowa do Zielenic w 1613 roku. Od początku wizerunek zasłynął wieloma łaskami, dlatego już w 1654 r. biskup Piotr Gembicki w specjalnym dekreście uznał go za cudowny. Dokument ten znacząco wpłynął na wzrost ruchu pielgrzymkowego. W 1681 r. starosta bieckiego Franciszek Szembek ufundował nowy, murowany kościół, jako podziękowanie za cudowne uzdrowienie. W okresie zaborów, rząd austriacki skonfiskował część bogatego skarbcza. Wyraźny rozwój ruchu pielgrzymkowego nastąpił

¹⁶ J. Wiśniewski J., *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 159–164.

w okresie międzywojennym. W 1979 r. opiekę duszpasterską nad sanktuarium powierzono księżom orionistom, którzy doprowadzili do przygotowywanej od dziesiątek lat koronacji cudownego wizerunku. Uroczystej koronacji obrazu Matki Bożej Zielenickiej dokonał na Jasnej Górze papież Jan Paweł II podczas II pielgrzymki do Polski, 19 czerwca 1983 r.¹⁷ 15 sierpnia 2007 r. orioniści wycofali się z placówki w Zielenicach i od tego momentu kościołem opiekują się księża diecezjalni.

Kolejnym etapem drogi jest odcinek Zielenice – Łętkowice – Piotrkowice Wielkie – Niegardów. W Niegardowie znajduje się piąty na Małopolskiej Drodze św. Jakuba kościół pod wezwaniem tego Apostoła.

Pierwsze wzmianki o drewnianym kościele w Niegardowie pochodzą już z 1363 r., o czym wspomina Jan Długosz. W 1578 r. ks. Jan Rembiszewski, kanonik i proboszcz niegardowski postawił nowy, murowany kościół, który został konsekrowany 23 października 1605 roku. W kolejnych latach kościół był rozbudowywany. Wyposażenie kościoła jest w większości barokowe. Przedmiotem szczególnego kultu w świątyni jest obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem nazywanej Madonną Niegardowską. Wizerunek pochodzi z przełomu XVI i XVII w. i znajduje się w ołtarzu głównym¹⁸. Na zasuwie obrazu przymocowano wizerunek patrona kościoła św. Jakuba Starszego, przedstawiający Apostoła udzielającego sakramentu chrztu świętego klęczącemu przed nim magowi Hermogenesowi¹⁹.

Do najbardziej malowniczych odcinków Małopolskiej Drogi św. Jakuba należy 21-kilometrowy szlak z Niegardowa przez Skrzyszowice, Szczepanowice, Polanowice, Wolę Więclawską do Więclawic Starych. Dzięki pomocy i wskazówkom Pana Jerzego Chmiela – łowczego Koła Łowieckiego „Knieja” w Krakowie został on wytyczony w niemal całości drogami polnymi i leśnymi.

Historia parafii w Więclawicach Starych sięga początkami 1326 roku. Obecny drewniany kościół pw. św. Jakuba Apostoła powstał najprawdopodobniej w połowie XVIII w., a konsekrowany został 1757

¹⁷ Por. A. Jackowski (red.), *Miejsca Święte Rzeczypospolitej...*, op. cit., s. 375–376; M. Swaryszewska, *Sanktuarium maryjne XX. Orionistów w Zielenicach*, „Peregrinus Cracoviensis”, 4, Kraków 1996, s. 175–178.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Według jednej z chrześcijańskich legend, kiedy Jakub Apostoł Straszy głosił Ewangelię w Judei, zwrócił się przeciw niemu czarnoksiężnik Hermogenes z wieloma magicznymi sztuczkami. Postawa przebaczenia i cierpliwości Apostoła, wpłynęła jednak na nawrócenie Hermogenesa. Przyjął on chrzest z rąk Jakuba i stał się jednym z najgorliwszych wyznawców Jezusa.

roku. Świątynię charakteryzuje konstrukcja zrębowa postawiona na podmurówce, z zewnątrz obiekt jest odeskowany. Kościół jest jednonawowy i reprezentuje styl barokowy, zarówno jeśli chodzi o konstrukcję architektoniczną, jak i wystrój wnętrza. W wyniku dobudowania zakrystii od strony południowej w latach późniejszych bryła kościoła uległa zmianie. W kościele znajdują się trzy ołtarze rokokowe z połowy XVIII wieku. W ołtarzu głównym znajduje się obraz św. Jakuba Starszego. Nad Apostołem, stojącym w całej postaci, anioł trzyma wieniec chwały. Natomiast u stóp Świętego anioły trzymają jego atrybuty: bułkę, kij pielgrzyma, miecz i muszlę. Po bokach obrazu znajdują się figury św. Piotra, św. Pawła, św. Stanisława Biskupa i św. Wojciecha. Wizerunek św. Jakuba (z książką i laską) znajduje się również w lewym skrzydle gotyckiego – niezwykle cennego tryptyku św. Mikołaja z 1477 roku. Wybitnym zabytkiem rzeźby cechowej z okresu tzw. „pięknych Madonn” jest gotycka figura Matki Bożej z Dzieciątkiem z około 1430 roku. Po konserwacji rzeźba została umieszczona nad wspomnianym tryptykiem św. Mikołaja. W kościele nadal można podziwiać używane podczas liturgii gotyckie, barokowe i rokokowe ornaty oraz inne cenne sprzęty liturgiczne²⁰.

Z Więclawic Starych Małopolska Droga św. Jakuba prowadzi przez Księżniczki, Młodziejowski Las, Bosutów, Sudoł, Prądnik Czerwony do Krakowa. Szlak został oznakowany do sanktuarium *Ecce Homo* św. Brata Alberta, znajdującym się przy Alei 29 Listopada. Od sierpnia 2008 r., dzięki pomocy Urzędu Miasta Krakowa rozpoczęto prace nad oznakowaniem Drogi z sanktuarium *Ecce Homo* do centrum stolicy Małopolski.

Zakończenie

Rozpoczęte w czerwcu 2007 r. prace nad wytyczeniem Drogi św. Jakuba w Małopolsce na odcinku z Sandomierza do Krakowa zakończyły się 25 lipca 2008 r. otwarciem szlaku z Pałecznicy do Więclawic Starych. Zaangażowani w ten projekt, członkowie Oddziału Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych wierzą, że dzięki wstawiennictwu Wielkiego Patrona oraz pomocy zarówno władz kościelnych, jak i samorządowych, a także życzliwości mieszkańców, we wrześniu nastąpi uroczyste otwarcie całego odcinka.

Przed osobami oraz organizacjami zaangażowanymi w odtworzenie Małopolskiej Drogi św. Jakuba stoją dalsze, bardzo istotne prace

²⁰ J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski, op. cit.*, s. 252–256.

związane m.in. z przygotowaniem bazy noclegowej i żywieniowej, wydaniem przewodnika i mapy, czy też promocją Drogi w środkach masowego przekazu. Cenną inicjatywą podjętą przez członków Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych jest przygotowanie wystawy zatytułowanej „Droga do Santiago”, a także prezentacji multimedialnej „Drogi św. Jakuba w Polsce”, które prezentowane są w parafiach położonych przy Drodze. Dla pielgrzymów wyruszających na pątniczy szlak Małopolską Drogą św. Jakuba został również przygotowany tzw. „Paszport Pielgrzyma” uprawniający do korzystania z noclegów w wyznaczonych miejscach. Został on wykonany na wzór *Credencial del peregrino* – dokumentu, z którym pielgrzymują pątnicy na Drogach św. Jakuba w Europie Zachodniej. Ważną kwestią jest także zapewnienie opieki nad poszczególnymi odcinkami Drogi. W tym celu prowadzone są już rozmowy z władzami gmin, dyrektorami placówek szkolno-wychowawczych, organizacjami turystycznymi oraz harcerskimi.

Wszystkim pątnikom wybierającym się na pielgrzymkowy szlak Małopolską Drogą św. Jakuba, jak i tym, którzy wędrują Drogami do Santiago w innych częściach Polski oraz Europy, życzymy *Buen Camino* – Dobrej Drogi!

Iwona Hodorowicz, mgr

Franciszek Mróz, dr

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa Nowy Targ